

Správy – Reports

Pozitívne odkazy minulosti k zefektívneniu práce v lesníctve

Lesnícke a drevárske múzeum vo Zvolene využilo možnosť zabezpečiť časť zo svojich vzdelávacích podujatí prostredníctvom finančných zdrojov z Programu rozvoja vidieka SR 2007 – 2013. Realizácia jedného zo štyroch projektov s názvom „Pozitívne odkazy minulosti k zefektívneniu práce v lesníctve“ prebehla v rámci tohtoročných Lesníckych dní 25. – 26. apríla vo Zvolene formou informačnej konferencie.

Hlavným poslaním projektu bolo predstaviť historické skúsenosti lesníctva ako zdroj poučenia a inšpirácií. Usporiadatelia pretavili do obsahového zamerania projektu základný cieľ: vytvoríť priestor pre sumarizovanie a usporiadanie dostupných základných poznatkov o histórii a súčasnom stave ťažiskových oblastí lesníctva ako aj definovanie vývojaschopných podnetov do budúcnosti, osobitne takých, ktoré podporujú princípy trvalo udržateľného rozvoja lesníctva a prírode blízkeho hospodárenia v lesoch. Naznačený široký obsahový záber zúžili do troch tematických blokov.

Prvý tematický blok pod názvom „Vznik a formovanie lesníctva na Slovensku“ sa zamerával na odborné, spoločenské a inštitucionálne predpoklady sformovania lesníctva ako samostatného odboru ľudskej činnosti. Rámcovali ho dva hlavné referáty. Úvodný o právnych a organizačných predpokladoch vývoja lesníctva na Slovensku predniesol doc. Jozef Konôpka, CSc. Druhý referát sa zamerával na hospodársku úpravu lesov. Prezentoval ho Ing. Martin Moravčík, CSc. Koreferáty predniesli doc. Ing. Viera Petrášová, CSc., Ing. Milan Fischer, Ing. Robert Zlocha, Ing. Július Burkovský.

Príspevky v druhom bloku pod názvom „Vývoj infraštruktúry v lesnom hospodárstve na Slovensku“ sa zamerávali na technické a technologické otázky lesného hospodárstva. Odznegli tu tieto hlavné referáty: Vývoj základných východísk pestovania lesa (doc. Ing. Karol Gubka, CSc.), Vývoj základných východísk ochrany lesa (Ing. Milan Zúbrik, PhD.) a Pracovné prostriedky a technológie v lesnom hospodárstve (doc. Ing. Jozef Suhomel, CSc.). Koreferáty predniesli Ing. Ján Lipták, CSc., Ing. Rudolf Bruchánik, PhD., doc. Ing. Peter Chrastina, PhD., doc. Ing. Vladimír Štolmann, PhD., Ing. Marián Radocha, CSc.

V treťom bloku s názvom „Spoločenské a kultúrne aspekty lesníctva na Slovensku“ sa hovorilo o významných osobnostiach lesníctva, ale tiež o hnutelných a nehnuteľných objektoch kultúrnej hodnoty viažucich sa na vývoj lesníctva v našich podmienkach. Hlavných referátov sa zhostili: doc. Pavel Zdycha, CSc., Ing. Ján Mičovský, CSc., Mgr. Tatiana Figurová a Ing. Marek Vanga. Koreferáty predniesli Mgr. Juraj Peržo, RNDr. Oľga Removčiková, Ing. Vilam Stockmann, CSc., Ing. Pavel Kyzlík, Ing. Aleš Bílek, Ing. Ladislav Maxim, Jiří Junek.

V ďalšom uvedieme obsah uvedených hlavných referátov.

Jozef Konôpka: Právne a organizačné predpoklady vzniku a vývoja lesníctva na Slovensku

V prvej časti príspevku sa charakterizuje doterajší vývoj lesníctva na Slovensku, konkrétne jeho vznik a formovanie až do konca

deväťdesiatych rokov minulého storočia. Išlo najmä o analýzu lesníckej politiky, či nástrojov a opatrení, ktoré sa v minulosti realizovali v záujme zachovania, ochrany a zveľadenia lesov a jej účinnosti. Druhá časť sa venuje rozboru súčasného stavu, resp. lesníckej politiky a situácie v lesníctve na Slovensku po roku 1989 až doteraz. Tretia časť uvádza očakávanú víziu vývoja lesníctva na Slovensku, ako aj náčrt využitia odkazu, či poučení z histórie, ktoré by sa mali uplatniť pri usmerňovaní ďalšieho rozvoja tohto odvetvia. Príspevok má prierezový charakter.

Martin Moravčík: Hospodárska úprava lesov ako integrálna súčasť lesníctva

Uvádza podrobnú charakteristiku doterajšieho vývoja hospodárskej úpravy lesov na území dnešného Slovenska. Z dôvodu prehľadnosti sa člení do niekoľkých časových období vymedzených významnými etapami historického vývoja spoločnosti. Charakteristika vychádza najmä z podrobnej analýzy lesníctva, jeho cieľov, hospodárskej úpravy lesov a jej nástrojov a opatrení, ktoré sa v minulosti realizovali v záujme zachovania a zveľadenia lesov. V ďalšej časti sa príspevok venuje súčasnému stavu hospodárskej úpravy lesov vo vzájomnej súvislosti a previazanosti s prebiehajúcimi politickými a spoločensko-ekonomickými, ale aj ekologickými zmenami na národnej i nadnárodnej úrovni. Záverečná časť sa zaoberá predpokladaným vývojom hospodárskej úpravy lesov, jej cieľov, metód a nástrojov, aj s ohľadom na využitie odkazu a poučení, na usmerňovanie trvalo udržateľného rozvoja lesných zdrojov a ich obhospodarovania na prospech celej spoločnosti.

Karol Gubka: Vývoj základných východísk pestovania lesa

V príspevku sa, konštatuje, že jednotlivé obdobia v histórii človeka sa líšia jeho prístupom k lesu. V poslednom tisícročí sa interakcia človek – les mení od likvidačnej po koncepčne tvorivú v záujme zachovania trvalej produkčnej a funkčnej účinnosti lesných ekosystémov. V minulých storočiach boli lesy devastované pre potreby poľnohospodárstva (salašníctvo), priemyslu (hutníctvo, baníctvo), ako aj pre zabezpečenie životných potrieb obyvateľstva (výstavba obydľí, kúrenie). Postupný nedostatok dreva vyvolal potrebu obnovy lesa a následne aj pestovnej starostlivosti o mladšie porasty. O začiatkoch pestovania lesa na základe získaných poznatkov a skúseností možno hovoriť v horizonte posledných dvoch storočí, kedy sa začali zverejňovať prvé informácie o výchove porastov. Aj v tomto období sa vystriedalo niekoľko diferencovaných prístupov a názorov, ktoré sa rôznym spôsobom zapísali do novodobých dejín lesníctva.

Milan Zúbrik: Vývoj základných východísk ochrany lesa

Uvádza, že ochrana lesa má na Slovensku bohatú históriu. Rozvíjala a rozvíja sa v Národnom lesníckom centre - Lesníckom výskumnom ústave Zvolen, Technickej univerzite Zvolen a Ústave ekológie lesa Slovenskej akadémie vied vo Zvolene. Okrajovo sa touto témou zaoberajú aj iné inštitúcie. Cieľom príspevku je nazrieť do

histórie hlavných ochranných tém, ktorými sú na Slovensku napríklad *ochrana lesa pred abiotickými škodlivými činiteľmi, zavádzanie biotechnických metód (najmä feromónových), biologické metódy, ochrana pred škodami spôsobenými zverou, ochrana horských smrečín* a niektorých ďalších. Príspevok stručne zhodnotí pôsobenie významnejších osobností ochrany lesa v minulom storočí na Slovensku (ako napr. doc. Patočku, doc. Čapeka, prof. Stolín a ďalších). V závere príspevku sa stručne analyzovali schválené dokumenty na národnej a medzinárodnej úrovni, ako aj požiadavky lesníckej praxe na ochranu lesa. Výsledkom analýzy je definovanie najvýznamnejších úloh lesníckeho výskumu v oblasti ochrany lesa v súčasnosti.

Jozef Suchomel: **Pracovné prostriedky a technológie v lesnom hospodárstve**

Príspevok sa zamerá na historickú analýzu vývoja pracovných prostriedkov a technológií v lesnom hospodárstve počnúc 19. storočím. Išlo o ručné náradie až po vývoj technológií pre jednotlivé technologické operácie spilovania, odvetvovania, sústreďovania, odvozu dreva, odkôrňovania a zalesňovania. Ďalej sa analyzoval historický vývoj ťažbových metód, objemov ťažieb, vývoja sortimentovej štruktúry. Pozornosť sa taktiež venovala vývoju investícií do technologického parku, budovania lesnej cestnej siete a vývoju počtu zamestnancov v lesnom hospodárstve a štruktúre a vývoju pracovných úrazov a chorôb z povolania.

Pavel Zdycha: **Významné osobnosti lesníctva**

Konštatuje sa, že významné osobnosti podstatným spôsobom vplývali na lesy. Keď sa sformovali štátne útvary, významnú úlohu plnili panovníci a v ďalšom období lesní hospodári. Na území Slovenska to boli najmä Jozef Dekret-Matejovie, Ľudovít Grejner, William Rowland a ďalší. Významný pozitívny vplyv na vývoj lesníctva mali aj učitelia, výskumníci, organizátori vzdelanosti. Oceňuje sa tiež záslužná práca lesníckych historikov a múzejníkov. Žiaľ obmedzený rozsah príspevku umožnil spomenúť lesníckych historikov a múzejníkov len veľmi stručne.

Ján Mičovský: **Významné lesnícke miesta**

V príspevku sa konštatuje, že počas sedemstoročného vývoja lesníctva vzniklo mnoho lesníckych diel, z ktorých sa viaceré zachovali a dnes vystupujú ako dôležité svedectvo lesníckej histórie. Ide o rôzne technické pamiatky, archeologické lokality, lesné železnice, mosty, tunely, budovy, parky, vodné žľaby, tajchy, lesnícke osady, pamätníky, múzeá, cintoríny, kostoly, rodné domy, pamätné izby, umelecké diela, významné stromy, lesnícke školy, zvernice, miesta extrémnych zalesňovaní, pokusné plochy... Preto štátny podnik LESY Slovenskej republiky v roku 2007 začal so systematickým mapovaním, označovaním a ochranou významných objektov spojených s lesníctvom. Ideovou inšpiráciou bola aktivita organizácie UNESCO. Dôležité lokality lesníckeho dedičstva Slovenska dostali jednotný názov „významné lesnícke miesto“.

Tatiana Figurová: **Lesníctvo v pozostalosti historika, alebo čo nám zanechal Jozef Urgela**

V rámci akvizíčnej činnosti prijal Lesnícke a drevárske múzeum vo Zvolene pozostalosť po lesníckom historikovi a múzejnom pracovníkovi Ing. Jozefovi Urgelovi. V príspevku sa sústredili základné informácie o rozsahu, type a prevládajúcom obsahu získaného textového materiálu. Tematicky sa viaže k viacerým oblastiam lesníckej histórie, tak ako ich predurčil profesionálny záujem Jozefa Urgelu, dobre známy z jeho publikovaného diela. Zozbieraný osobný fond bibliografických záznamov, rukopisov a odbornej literatúry doplní bohatá zbierka fotografií s tematikou lesníctva minulého storočia na Slovensku. Nepochybne je nositeľom významného kultúrneho a informačného potenciálu, ktorý môže byť zaujímavý pre ďalší výskum dejín lesníctva u nás.

Marek Vanga: **Staré lesnícke mapy v zbierkach Lesníckeho drevárskeho múzea**

Staré lesnícke mapy sú cenným zdrojom informácií nielen o lesoch, ale i vývoji a úrovni lesníckej vedy a praxe v dobe svojho vzniku. Príspevok v krátkosti priblíži históriu tvorby lesníckych máp a potom predstaví zbierku máp Lesníckeho a drevárskeho múzea Zvolen – a to jednak všeobecne ako kolekciu a následne bližšie pri detailnom pohľade na niekoľko vybraných exemplárov.

Záver – odkaz z minulosti a súčasnosti do očakávaného vývoja lesníctva v budúcnosti (z niektorých vybraných hlavných referátov)

Právne a organizačné predpoklady vzniku a vývoja lesníctva na Slovensku

Ak by sme mali vybrať z histórie lesníctva to, čo je najväčším poučením pre súčasnosť a budúcnosť, rozhodne je to **Tereziánsky lesný poriadok z roku 1769. Tento kodifikoval základný princíp lesného hospodárstva – princíp trvalosti produkcie. Možno ho označiť ako etický kódex lesníctva. V súčasnosti sa tento princíp označuje ako trvalo udržateľný rozvoj.**

Ako druhý významný prínos histórie lesníctva pre súčasnosť a budúcnosť je **zavedenie hospodársko-úpravníckeho plánovania v lesnom hospodárstve. Nastolilo sa nim koncepčné či systémove obhospodarovanie lesov.**

Tretím významným poučením je skutočnosť, že **ak lesom hrozilo nebezpečenstvo, zasiahla vrchnosť či štátna moc.**

Ak tieto, podľa všetkého najdôležitejšie poučenia podrobnejšie analyzujeme, prídeme k záveru, že keby sa hospodárska politika vo svete bola riadila nimi, nevznikli by rozličné kataklizmy či krízy takého charakteru, ako prežívame napríklad v súčasnosti. Ľudstvo sa však nechce z histórie poučiť. Vieme to tak z minulosti ako aj zo súčasnosti.

K uvedenému treba dodať (tiež poučenie z histórie), že **súčasný problémový obdobia by sa malo využiť nielen iba na riešenie najnaliehavejších krízových problémov, ale súčasne by sa mali prijímať opatrenia na zásadnú zmenu pozície lesníctva v rámci hospodárskych a environmentálnych štruktúr štátu.**

Hospodárska úprava lesov ako integrálna súčasť lesníctva

Vývoj hospodárskej úpravy lesov na Slovensku vyústil do návrhu novej stratégie jej rozvoja. Ide o tieto okruhy činnosti hospodárskej úpravy lesov: **komplexné zisťovanie stavu lesov a rámcové plánovanie** (zisťovanie a spracovanie informácií pre strategické rozhodovanie a tvorbu programov starostlivosti o lesy na regionálnej úrovni), **porastové zisťovanie a plánovanie** (zisťovanie stavu lesa v základných jednotkách jeho priestorového rozdelenia v takej štruktúre a presnosti, aby v nich bolo možné napláňovať opatrenia na obdobie spravidla 10 rokov), **špeciálne lesnícke zisťovania** (zisťovanie údajov o jednotlivých zložkách lesného ekosystému, ich dynamike a vývoji pre potrebu ústredných orgánov štátu), **lesnícke mapovanie** (optimalizácia a zrýchlenie tvorby lesníckej digitálnej mapy, rozšírenie jej využiteľnosti prostredníctvom metód špeciálnej interpretácie na získavanie kvantitatívnych a kvalitatívnych informácií o stave lesa), **lesnícka informatika** (analýza a vyhodnocovanie číselných, textových a grafických informácií o stave, vývoji a hospodárení v lesoch).

Vývoj základných východísk ochrany lesa

Ako odkaz z histórie ochrany lesov možno uviesť a skutočnosť, že **štruktúra škodlivých činiteľov sa v našich podmienkach zásadne nemení** a zostáva viac menej podobná počas 80 – 100 rokov. **Objavuje sa však stále viac a viac invázných organizmov.** Súvisí to s rastúcim pohybom tovarov. **Existuje reálne riziko, že niektorý z nich sa stane mimoriadne dôležitým a bude potrebné sa naň zamerať.**

Technológie a postupy ochrany lesa sa menia. V posledných

100 rokoch je zrejmý **posun od mechanických metód k chemickým a od chemických k biologickým**. Niektorým škodám môžeme v lesoch zabrániť, iné môžeme len zmierniť. **Len dôsledným vykonávaním obranných opatrení v lesoch je možné zabrániť, resp. zmierniť škody v lesoch.**

Nakoniec sa prišlo k záveru, že **existujú komplexné technológie v ochrane lesa**. Jedna metóda ale obyčajne neprinesie očakávaný výsledok (ani použitie na prvý pohľad vysoko účinného chemického preparátu). **Optimálne riešenie spočíva v kombinácii preventívnych a supresívnych opatrení v intenciách integrovanej ochrany lesa.**

Celkové zhodnotenie úrovne konferencie

Priebeh konferencie, prednesené hlavné referáty a koreferáty mali požadovanú úroveň. S potešením môžeme povedať, že aj účastnícke reakcie boli nanajvýš pozitívne. V uvedenej správe nebolo možné bližšie charakterizovať obsah hlavných referátov. Nakoniec, aby sme skrátili rozsah správy, úplne sme vypustili informácie o obsahu koreferátov.

Úplný program konferencie, vrátane mien a názvov koreferátov možno nájsť na internetovej stránke Lesníckeho a drevárskeho múzea (adresa: www.ldmzvolen.sk/kalendarium). Najbližšie celý zborník, hlavné referáty a koreferáty v plnom znení sprístupníme verejnosti na adrese www.ldmzvolen.sk a v medziach možností sa budeme usilovať tiež o jeho vydanie v tlačenej podobe.

Želmíra ŠÍPKOVÁ
LESY SR, š. p.,

stredisko Lesnícke a drevárske múzeum

Námestie SNP č. 23/35

SK – 960 01 Zvolen

Jozef KONÔPKA

Národné lesnícke centrum - Lesnícky výskumný ústav Zvolen

T. G. Masaryka 22

SK – 960 92 Zvolen

e-mail: jkonopka@nlcsk.org